

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Збірник наукових праць викладачів та студентів

Випуск 1

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2015

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №5 від 11.12.2015р.)*

Рецензенти:

- С.М. Симоненко** – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського
- В.О. Климчук** – кандидат психологічних наук, професор кафедри психології Українського Католицького Університету
- Л.П.Бутузова** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

П49 Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 1. / За ред. Л.П. Журавльової, Н.Ф. Портницької, Ю.Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2015. – 130 с.

У збірнику наукових праць «Прикладні аспекти психології особистісного зростання» представлені результати науково-дослідної діяльності викладачів кафедри та результати роботи студентських психологічних гуртків та проблемних груп.

Статті подано в авторській редакції.

ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

1.	Гавриловська К. Психологічна складова нормативно-правової регуляції поведінки особистості.....	6
2.	Дем'янчук Ю. Використання методів арт-терапії у роботі практичного психолога.....	9
3.	Котлова Л. Психологічний аналіз учбових конфліктів.....	11
4.	Котлова Л., Саух Т. Теоретичний аналіз факторів задоволеності шлюбом подружжя.....	15
5.	Кириченко В. Психологія споживчої поведінки.....	17
6.	Кулаковський Т. Формування підприємницьких компетенцій як завдання практичної психології.....	24
7.	Литвинчук А. Місце емпатії в структурі екологічної самосвідомості особистості.....	29
8.	Мазяр О. Психологічний експеримент І.О. Сікорського.....	33
9.	Можаровська Т. Особливості розвитку екологічної свідомості у підлітковому віці.....	35
10.	Фальковська Л. Архетип справедливості в українських казках.....	37
11.	Шмиглюк О., Зарицька Б. Теоретичний аналіз проблеми самосвідомості у психологічній науці.....	40

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ВІКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

12.	Гавриловська К., Скрицька К. Чинники формування інтернет - залежності в юнацькому віці.....	43
13.	Гавриловська К., Шаховець Ю. Особливості емоційної сфери дітей з синдром Дауна.....	45
14.	Котлова Л., Бродовська А. Аналіз результатів дослідження прояву шкільної тривожності молодших школярів з різним рівнем навчальної успішності.....	47
15.	Котлова Л., Дідківська В. Зв'язок рівня комунікативності та інтернет – залежності в юнацькому віці.....	49
16.	Кирильчук І. Дослідження ціннісної сфери школярів при переході з молодших до середніх класів.....	51
17.	Кириченко В., Яцинюк Д. Психологічні особливості споживчої поведінки молоді.....	57
18.	Портницька Н., Войцехівська Ю. Гендерні особливості	

	стратегіальних тенденцій розвитку творчих здібностей у молодшому підлітковому віці.....	60
19.	Портницька Н., Долінчук І. Порівняльний аналіз ефективності опитувальників та психосемантичних методів у вивченні образу майбутнього подружнього партнера у юнацькому віці.....	64
20.	Портницька Н., Хомутовська О. Особливості прояву самостійності підлітків залежно від стилю материнського виховання.....	67
21.	Портницька Н., Чупріна С. Образ ідеальної дитини у свідомості батьків підлітків.....	69
22.	Савиченко О., Манілов Ю. Вікові особливості сприймання політичної реклами.....	71

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

23.	Весельська А. Вплив особистісних характеристик на розуміння музичних творів.....	75
24.	Гавриловська К., Зверева І. Особливості мотиваційної сфери військовослужбовців.....	78
25.	Гавриловська К., Опанчук Т. Психосемантичні характеристики образу кохання у масовій свідомості.....	80
26.	Гавриловська К., Роїк І. Порівняльний аналіз емоційних станів молодих матерів із різним соціальним статусом.....	83
27.	Котлова Л., Драган С. Аналіз гендерних особливостей ставлення до грошей у студентському середовищі.....	86
28.	Котлова Л., Гарбовська І. Порівняльний аналіз ставлення чоловіків та жінок до поняття «конфлікт».....	88
29.	Котлова Л., Ковальчук В. Динаміка професійної мотивації студентів-психологів першого і п'ятого курсів.....	92
30.	Котлова Л., Ковтун В. Дослідження рівня комунікативної компетентності студентів-психологів 1 та 3 курсу	94
31.	Котлова Л., Осіпчук Л. Дослідження стилів поведінки в конфліктній ситуації в студентів з різним соціометричним статусом у групі.....	98
32.	Кириченко В., Божук І. Ефективність використання елементів еротичності у рекламі.....	100
33.	Мазяр О., Міліневська Е. Суперечності між декларованими цінностями та реальною поведінкою студентів гуманітарних спеціальностей.....	102

34.	Савиченко О., Дубова С. Розвиток мотивації досягнення студентів в умовах неформальної освіти.....	106
35.	Тичина І., Листопадська М. Професійний вибір в уявленнях сучасних старшокласників.....	108

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТА СУПРОВОДУ

36.	Гречуха І. Ціннісна підтримка літературно обдарованих старшокласників: на прикладі роботи українських та польських літературних осередків.....	112
37.	Дем'янчук Ю., Шмиглюк О. Структура психологічного портрету дитини у роботі з проєктивними техніками.....	116
38.	Загурська І. Кризові моменти в розвитку самооцінки першокласників.....	118
39.	Кирильчук І., Черняєва В. Психометрична характеристика тесту визначення рівня навчально-пізнавальної активності студентів ВНЗ.....	122
40.	Тичина І., Байдюк А., Жигун Ю., Кухарчук В., Лобода О. Рефлексія досвіду тренінгової роботи з дітьми, що потребують корекції розумового розвитку.....	125

роботи, здебільшого, викликає позитивні емоції, формує активну життєву позицію, впевненість у власних силах.

Список використаних джерел

1. Арт-терапия – новые горизонты / Под ред. А.И.Копытина. – М.: Когито-Центр, 2006. – 336 с.
2. Вознесенська О. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті / О.Вознесенська, Л.Мова. – К.: Шк.світ, 2007. – 120 с.
3. Копытин А. И. Основы арт-терапии. – СПб.: Изд-во «Лань», 1999. – 256 с.
4. Фірсова Л. С. Арт-терапія у соціально-педагогічній роботі / Л. С. Фірсова // Вісник Черкаського університету: [зб. наук. ст.]. Вип. 144: Серія Педагогічні науки / М-во освіти і науки України, Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2009. – С. 160–164

Людмила Котлова

кандидат психологічних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ УЧБОВИХ КОНФЛІКТІВ

Науковий аналіз подій і процесів, які набувають характеру конфлікту, в останній час стає актуальним. Особливого наукового резонансу проблема міжособистісних конфліктів набула сьогодні у контексті формування теоретичних та методологічних засад нової галузі психології – конфліктології, яка у західних країнах утвердилась вже давно, проте в Україні вона знаходиться на стадії становлення. На цьому новому напрямку дослідницьких робіт виникають питання інтеграції різних наукових підходів, узагальнення емпіричного матеріалу, розробка прогнозів, програм практичних дій, здатних попередити загострення конфліктів, розв'язати конструктивно.

Накопиченні численні дані про причини виникнення, етапи і механізми протікання, шляхи розв'язання різних типів конфліктів (внутрішньоособистісних, міжособистісних, міжгрупових, міжнаціональних) будуть сприяти прогнозуванню, запобіганню чи пом'якшенню, домаганню справедливого розв'язання суперечливих проблем. Конфліктній ситуації легше запобігти, ніж її загасити. Тому наукове розкриття анатомії конфлікту має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Дослідження у цій галузі надзвичайно актуальні, особливо зараз, у перехідний період розбудови самостійної Української держави, коли приводів для виникнення конфліктів є чимало.

Конфлікти як повсякденний фактор життя охоплюють усі його сторони. Саме це визначає живий інтерес до даної проблеми. Прагнення проникнути в природу даного явища привело до появи великої кількості наукових публікацій, серед яких варто виділити дослідження теорії конфлікту: О.О. Єршова (1976), Л.О. Петровської (1977), Н.В. Грішиної (1983), Ф.М. Бородкіна, Н.М. Коряка (1989), О.В. Первишевої (1989), Т.М. Титаренко (1989), Г.В. Ложкіна (1991), М.Н. Корнева (1995), В.О. Татенка (1995), А.Т. Ішмуратова (1996), М.І. Пірен (1997), М.С. Корольчука (1997), О.М. Бандурка, В.А. Друзя (1997), серед зарубіжних: Л. Козера (1956), М. Дойча (1973), Д. Скот (1991) та ін.

Втім, сьогодні важко визначити єдину систему, єдиний підхід до розкриття теорії конфлікту та конфліктної взаємодії.

Конструктивне розв'язання міжособистісного конфлікту неможливе без в'яснення першопричин його виникнення. Причини міжособистісного конфлікту визначаються взаємодією об'єктивних і суб'єктивних факторів: перші створюють потенційну можливість конфлікту; другі - особливості його регуляції (Ф.М. Бородкін, Н.М. Коряк (1989), Г.В. Ложкін (1991)).

У роботах Н.В. Грішиної (1977) соціально-психологічним (об'єктивним) факторам надається пріоритет перед індивідуально-психологічними (суб'єктивними) у детермінації конфліктної поведінки особистості.

Поведінка з відхиленнями, прикладом якої є конфліктна поведінка, розглядається як результат внутрішніх і зовнішніх суперечностей між суспільством, мікросередовищем і самою особистістю (Л.І. Божович, Л.С. Славіна, Т.В. Ендовицька (1976), Б.С. Волков (1975), Л.Е. Орбан (1992), Н. Пов'якель (1996)).

Питання психологічних факторів, що визначають виникнення, динаміку та кінцевий результат розвитку міжособистісного конфлікту, важливе для розуміння психологічних механізмів регуляції поведінки людини. Воно є істотним і для розробки методологічних засад діагностики, прогнозування і корекції міжособистісних конфліктів у більш ширшому контексті.

При аналізі учбових конфліктів необхідно враховувати насамперед аспект спільної діяльності, в контексті якого вони відбуваються. Як відомо, розрізняють такі два аспекти: предметний (діловий) і міжособистісний. Згідно з цим виокремлюють два типи конфліктів: предметно-ділові і особистісно-прагматичні (міжособистісні у вузькому значенні). В рамках першого типу конфліктів ми виділяємо: а) власне предметні (когнітивні) і б) організаційні. Розрізнення їх зумовлено тим, що перші зумовлені когнітивною, а другі – поведінковою несумісністю.

При аналізі особистісно-прагматичних конфліктів (вони зумовлені особистісною несумісністю) ми розрізняємо ситуаційні і позаситуаційні конфлікти. Вони мають різні витoki і значно відрізняються за своїм перебігом і способами вирішення. Позаситуаційні конфлікти зумовлені або недоброзичливими взаєминами між студентами, що склалися ще до включення їх у спільну діяльність, або внутрішньособистісними конфліктами. Їх виникнення непередбачуване, приводом може стати будь-яке явище. Ситуаційні міжособистісні конфлікти, як правило, розпочинаються із когнітивних чи організаційних. Їх наявність – ознака особистісної несумісності. Досить часто вони спричиняються недостатнім рівнем комунікативної компетентності або невмінням поводити себе в конфліктній ситуації. Найбільш радикальний спосіб конструктивного вирішення такого конфлікту переведення його у когнітивне русло.

Учбовим конфліктам властиві певні психологічні особливості. Вони зумовлені, по-перше, специфічними відмінностями внутрішньогрупових конфліктів від інших. Мала учбова група є неформальним угрупуванням, і на причини виникнення конфлікту, його перебіг і способи вирішення конфлікту тут, як і в будь-якій неформальній групі, впливає: а) відсутність чітко регламентованого, усталеного розподілу функцій; б) відсутність формального керівника, функції якого здійснює лідер; в) на відміну від спільної (кооперативної) виробничої діяльності, де технологічні умови задають певні вимоги до спеціалізації, тут кожен член групи повинен бути, образно кажучи, “фахівцем широкого профілю”, тобто вміти виконувати всі дії із розв’язування учбових задач.

По-друге, вони відбуваються в процесі учбової діяльності: на відміну від виробничої, наукової і т.д. діяльностей, тут найсуттєвіше значення має не розв’язок задач, а зміни в суб’єкті учбової діяльності, передусім ті, що забезпечують досягнення найближчої мети – засвоєння способу розв’язання задач певного типу. У зв’язку з цим немає однозначної відповідності між якістю спільного продукту і досягненням окремої мети окремими учнями.

Оскільки йдеться про спільну учбову діяльність, а її найважливіші результати мають індивідуальний характер, в системі цілей студента часто починають відігравати все більшу роль індивідуальні цілі, які не збігаються з колективною метою, а це спонукає багатьох студентів домагатися першості. У таких студентів з’являється когнітивний дисонанс, що впливає на їхню поведінку, а це, в свою чергу, призводить до міжособистісних конфліктів.

Істотні особливості учбових конфліктів зумовлені також місцем спільної учбової діяльності в умовах сучасної системи навчання.

Йдеться про те, що за існуючих умов спільна учбова діяльність посідає незначне місце в навчальному процесі і в більшості випадків склад групи не залишається незмінними. Саме тому взаємозв'язки між членами групи, зазвичай, менш міцні ніж взаємозв'язки між студентами академічної групи.

Винятково важливе значення має те, що в учбовій діяльності, на відміну від інших видів діяльності, де тип взаємодії між членами малої групи опосередковується способом організації діяльності, наявна протилежна тенденція: спосіб організації учбової діяльності опосередковується характером взаємодії між членами групи.

По-третє, сторони цих конфліктів – суб'єкти учбової діяльності охоплюють різних за віком осіб, починаючи від першокласників і закінчуючи студентами. Принципово важливим є те, що у переважної більшості учасників конфлікту, у тому числі і студентів, ще не сформовані на належному рівні ані вміння спільно працювати, ні вміння вирішувати конфлікти.

Учбові конфлікти виконують як позитивні, так і негативні функції. Позитивні функції конфлікту виявляються в тому, що вони сприяють: а) прийняттю оптимальних рішень; б) поліпшенню діяльності членів групи; в) критичному ставленню до своєї діяльності; г) поліпшенню розуміння особистості партнерів по групі; д) згуртуванню групи. Негативні функції конфлікту виявлялися в тому, що вони: а) відволікали студентів від розв'язання учбових задач; б) негативно впливають на процес розв'язання задач; в) погіршують взаємини між членами групи; г) призводять до її дезінтеграції.

Вплив учбових конфліктів на результат учбової діяльності має суперечливий характер. З одного боку, не виявлено зв'язку між рівнем конфліктності студентів і розв'язанням ними критеріальної задачі, а з другого боку конфлікти з переважно деструктивними функціями негативно впливають на результативність навчання студентів посередніх за успішністю.

Список використаних джерел

1. Анцупов А. Я. Конфликтология в схемах и комментариях / А. Я. Анцупов, С. В. Баклановский. – СПб. : Питер, 2005. – 288 с.
2. Коваль І.А. Вплив навчальних конфліктів на процес і результат спільної навчальної діяльності студентів. // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2002. – Т.IV., ч. 6. – С. 103-107.

Збірник наукових праць викладачів та студентів

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Випуск 1

Укладачі Журавльова Л.П., Портницька Н.Ф., Дем'янчук Ю.Ю.

Художнє оформлення обкладинки Кириченко В.В.